

Европейски икономически
и социален комитет

СТАНОВИЩЕ

Европейски икономически и социален комитет

Ефективно потребление на вода

Ефективно потребление на вода и осведоменост на потребителите относно техния воден отпечатък (становище по собствена инициатива)

INT/1022

Докладчик: Милена Ангелова

www.eesc.europa.eu

BG

www.eesc.europa.eu/facebook

www.eesc.europa.eu/twitter

www.eesc.europa.eu/linkedin

www.eesc.europa.eu/instagram

Решение на пленарната асамблея	25.1.2023 г.
Правно основание	член 52, параграф 2 от Правилника за дейността Становище по собствена инициатива
Компетентна секция	„Единен пазар, производство и потребление“
Приемане от секцията	29.6.2023 г.
Приемане на пленарна сесия	12.7.2023 г.
Приемане на пленарна сесия	
№	580
Резултат от гласуването („за“/„против“/„въздържал се“)	190/2/6

1. **Заклучения и препоръки**

- 1.1 Водата е от основно значение за живота, околната среда и икономиката и като такава представлява общо благо, което трябва не само да бъде достъпно и да е на приемлива цена за всички, но преди всичко да се уважава и опазва. Поради човешкото въздействие и изменението на климата недостигът на вода се увеличава в световен мащаб, а също и в Европа, където водният стрес засяга около 20 % от територията и 30 % от населението¹. Европейският икономически и социален комитет (ЕИСК) приветства всеобхватното законодателство на ЕС, което беше въведено в тази област², и призовава за неговото бързо и ефикасно прилагане, така че да се гарантира ефективно потребление на вода и всеки гражданин на ЕС да има достъп до вода.
- 1.2 ЕИСК призовава за разработване и бързо прилагане на конкретни мерки за повишаване на осведомеността относно ефективното потребление на вода и за насърчаване на технологичните иновации за повишаване на водната ефективност в производствените системи, както и за стратегии за свеждане на отпадъците до минимум и за тяхното рециклиране. В съответствие с прилагането на принципа „замърсителят плаща“ той настоятелно призовава ЕС и държавите членки да предприемат решителни действия, за да гарантират спазването от страна на всички заинтересовани страни³.
- 1.3 ЕИСК подчертава жизненоважното значение на информирането, повишаването на осведомеността, насърчаването и насочването на потребителите към ефективно потребление на вода. Създателите на политики, социалните партньори, организациите на гражданското общество и всички заинтересовани страни носят споделена отговорност за ялната комуникация относно ценността на водата и нейния отпечатък, насърчаването на използването на водоефективни уреди и стимулиране на потребителите да се ангажират с модели, при които се пести вода, и да се стремят към постоянни високи постижения.
- 1.4 ЕИСК призовава ЕС, държавите членки, компетентните органи, ВиК операторите и всички страни, участващи в процеса, да полагат усилия, в рамките на своите правомощия, за постоянно подобряване на наличието, достъпността и ефективността на водата. По-доброто опазване на ресурсите от питейна вода, преминаването към кръгово управление на водата, осигуряването на обществено водоснабдяване с услуги на справедлива цена и предотвратяването на водната бедност са основни елементи от този процес.

¹ Доклад на ЕАОС № 12/2021 относно „*Water resources across Europe – confronting water stress: an updated assessment*“ („Водните ресурси в цяла Европа – изправени пред воден стрес: актуализирана оценка“), 2021 г.

² Пакет „Подготвени за цел 55“, Рамкова директива за водите, Директива за питейната вода, Регламент за повторното използване на водата и др.

³ Например https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_14_1151 и <https://www.politico.eu/article/italy-biggest-steel-mill-mockery-eu-environmental-rules/>.

1.5 ЕИСК предлага бързо да се приложат следните мерки, с които потреблението на вода да стане по-ефективно, да се повиши осведомеността на потребителите относно техния воден отпечатък и да се допринесе за постигане на „общество с интелигентен подход към водите“⁴:

1.5.1 Мерки, насочени към насърчаване и насочване на потребителите към ефективно потребление на вода

1.5.1.1 Ясна комуникация относно ценността на водата (*осъществява се от компетентните органи, ВиК операторите*). Следва да се провеждат комуникационни кампании за промяна на поведението в дългосрочен план, за да се образуват потребителите относно ценността на водата и водните услуги, както и да се обърне специално внимание на краткосрочните спешни мерки, които се предприемат в отговор на кризисни ситуации, причинени от изменението на климата (суша, наводнения). Една от важните целеви групи са децата. Замяната на питейната вода с вода от неконвенционални източници следва да се превърне в норма (например, когато е възможно, напояване на градини, миене на автомобили и др. със събрана дъждовна вода).

1.5.1.2 Насърчаване на водоефективни уреди/устройства (*осъществява се от ЕС и държавите членки*). Днес частните домакинства използват множество уреди/устройства, консумиращи вода. В резултат на технологическия напредък много от тях значително намалиха потреблението си на вода през последните години, като подкрепиха общата тенденция към намаляване на потреблението на вода на глава от населението. Необходими са допълнителни стимули, за да се мотивират производителите да продължат с иновациите за подобряване на водната ефективност, а клиентите да ги купуват и използват. Всички подобни уреди/устройства следва да бъдат с етикет за потреблението на вода.

1.5.1.3 *Информирание на потребителите за водния им отпечатък (осъществява се от ЕС и държавите членки)*. Действителното потребление на вода от частните домакинства далеч надхвърля потреблението на питейна вода. Всеки консумиран продукт и услуга изисква определено количество вода⁵ и често значителна част от водния отпечатък на потребителя е извън неговия регион/държава или дори извън ЕС. Следователно изборът на потребителите оказват въздействие върху регионалното, националното и световното потребление на вода. Водният отпечатък е ефективен параметър от образователна гледна точка, който наскоро беше включен и в програмите, които много предприятия за комунални услуги разработиха за училищата. В интернет има много калкулатори на отпечатъка, с помощта на които потребителят може да въведе своите данни и да получи информация за отпечатъка си. Потребителите следва да бъдат информирани за тези калкулатори посредством информационни кампании.

⁴ https://watereurope.eu/wp-content/uploads/WE-Water-Vision-2023_online.pdf.

⁵ [Water Footprint Network, Water Footprint Assessment \(Мрежа на водния отпечатък, оценяване на водния отпечатък\), справката е направена на 22 май 2023 г.](#)

1.5.2 Мерки, насочени към подобряване на наличието, достъпността и ефективността на водата

1.5.2.1 *Осигуряване на обществено водоснабдяване (осъществява се от държавите членки, ВиК операторите).* Като част от цялостен подход следва да се предприемат мерки за подобряване на ефективността и устойчивостта на системата за снабдяване и разпределение на питейна вода чрез по-добър контрол на течовете, когато е необходимо, разработване на алтернативни източници на питейна вода и други подходящи мерки. С оглед на опазването на общественото здраве и благосъстояние държавите членки следва също така да обмислят мерки, които да гарантират, че общественото водоснабдяване има приоритет пред другите видове водоползване в периоди на остър недостиг на вода.

1.5.2.2 *Гарантиране на справедлива цена за водните услуги въз основа на пълно възстановяване на разходите за уязвимите групи (прилагана от компетентните органи).* Директива 2000/60/ЕО изисква от държавите членки да вземат предвид принципа на възвръщаемост на разходите за водни услуги, поне по отношение на промишлеността, домакинствата и селското стопанство. Според данни на Комисията и ОИСР пълното възстановяване на разходите за водни услуги се постига само в девет държави членки⁶. В повечето случаи тя е ограничена до частните домакинства. Въпреки че държавите членки следва да предприемат мерки, за да гарантират достъпността на водните услуги за най-уязвимите групи⁷, важно е тарифата за водата да отразява реалната цена на водните услуги. Това, в съчетание с точното измерване на потреблението, ще гарантира, че потребителите са по-добре осведомени за разходите за водни услуги. Държавите членки следва да обсъдят възможността за таксуване въз основа на „ценността на водата“, което би гарантирало запазването на този оскъден ресурс и за бъдещите поколения. Тарифите за водата биха могли да съдържат ценови сигнали за повишаване на ефективността на потреблението на вода. Например тарифите могат да се увеличат, когато определено количество потребление на глава от населението бъде надвишено в дадено домакинство или когато водоснабдяването е застрашено от временен недостиг на вода.

1.5.2.3 *Ефективно измерване на потреблението на вода чрез повишаване на точността на измерването (осъществявано от държавите членки, общините, водоснабдителните предприятия):*

- осигуряване на ефективно измерване на потреблението на вода с точни водомери и политика за обновяване на водомерите, за да се информират крайните потребители за действителното им потребление;
- контролиране на потреблението от частни кладенци, за да се ограничи потреблението на вода директно от подпочвените води.
- използване на интелигентни измервателни уреди, за да се сигнализират на крайните потребители за високо или необичайно потребление и за ниско потребление на потоци, което би могло да бъде вътрешно изтичане.

⁶ [ОИСР, Background note: Cost recovery \(Информационна бележка: възстановяване на разходите\), април 2022 г.](#)

⁷ Директива (ЕС) 2020/2184 относно качеството на водите, предназначени за консумация от човека.

1.5.2.4 *По-добро опазване на ресурсите от питейна вода (осъществявано от ЕС и държавите членки).* Ресурсите от питейна вода трябва да бъдат защитени от антропологично замърсяване. За да се постигне това, планът за действие на ЕС за нулево замърсяване трябва да се изпълнява стриктно чрез прилагане на принципите на предпазните мерки и контрола при източника, в съответствие с принципа „замърсителят плаща“, по отношение на всички проблемни вещества, които могат да попаднат в питейната вода. Замърсителите могат да идват и от промишлени източници (PFAS, фармацевтични продукти, дезинфектанти и др.), както и от селскостопански източници (пестициди, нитрати). ЕС преразглежда съответните законодателни актове, които могат да предотвратят замърсяването при източника, включително Директива 2010/75/ЕС⁸, Регламент (ЕО) № 1907/2006⁹, Директива 2009/128/ЕО¹⁰, [Регламент 726/2004](#)¹¹ и Директива 2001/83/ЕО¹². Трябва да се гарантира, че тези бъдещи правила ефективно опазват нашите водни ресурси.

1.5.2.5 *Преминаване към кръгово управление на водата (осъществява се от ЕС, държавите членки и ВиК операторите).* Водната ефективност може да се повиши чрез повторно използване на водата. От една страна, частните домакинства следва да бъдат насърчавани да събират дъждовна вода винаги, когато това е възможно, и да я използват за подходящи цели, включително за градинско напояване и за чистене. От друга страна, трябва да се предприемат ефективни мерки за контрол при източника, за да се гарантира, че отпадъчните води, произведени от домакинствата, не съдържат замърсители, които биха могли да създадат риск за повторното използване на пречистените отпадъчни води за напояване и други цели.

1.5.2.6 *Адаптиране към изменението на климата (осъществява се от държавите членки, общините, операторите на отпадъчни води).* Регионите са засегнати по различен начин от изменението на климата. Важно е мерките да се адаптират към местните условия. Като цяло градоустройственото планиране ще трябва да бъде преосмислено чрез превръщането на градовете в „сюнгери“¹³. Това ще подобри градския климат, ще позволи оттичането на дъждовната вода и ще намали броя на случаите на комбинирани преливания на канализацията.

⁸ Директива 2010/75/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 24 ноември 2010 г. относно емисиите от промишлеността.

⁹ Регламент (ЕО) № 1907/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 18 декември 2006 г. относно регистрацията, оценката, разрешаването и ограничаването на химикали (REACH), за създаване на Европейска агенция по химикали.

¹⁰ Директива 2009/128/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 г. за създаване на рамка за действие на Общността за постигане на устойчива употреба на пестициди.

¹¹ Регламент (ЕО) № 726/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 31 март 2004 г. за установяване на процедури на Общността за разрешаване и контрол на лекарствени продукти за хуманна и ветеринарна употреба и за създаване на Европейска агенция по лекарствата.

¹² Директива 2001/83/ЕО на Европейския Парламент и на Съвета от 6 ноември 2001 година за утвърждаване на кодекс на Общността относно лекарствени продукти за хуманна употреба.

¹³ „Сюнгери се наричат градските райони, в които има много природни зони като дървета, езера и паркове или други добри проектантски решения, предназначени за поглъщане на дъждовната вода и предотвратяване на наводнения.“ <https://climatechampions.unfccc.int/what-are-sponge-cities-and-how-can-they-prevent-floods/>, справката е направена на 7 юни 2023 г.

1.5.2.7 *Осигуряване на добро управление (осъществява се от държавите членки, регионите и общините).* За да се постигне промяна, са необходими ясни и ефикасни управленски структури. Това би трябвало да укрепи сътрудничеството между всички участници и да определи отговорностите. Действията следва да се основават на точни прогнози за регионалните въздействия на изменението на климата и развитието на моделите на търсене на вода (селско стопанство, прираст на населението и др.) за следващите десетилетия.

1.5.2.8 *Публичните органи като лидери (създадени от държавите членки, общините).* Тъй като отговарят за разработването и прилагането както на политическите мерки, така и на практическите договорености, публичните органи следва да играят водеща роля в намаляването на своя воден отпечатък.

2. **Предпоставки**

2.1 Като част от водещата инициатива на ЕИСК от 2023 г., с която към водата се подхожда като към важен приоритет на европейско и световно равнище, в настоящото становище по собствена инициатива се разглеждат мерките, необходими за гарантиране на по-ефективно потребление на вода в ЕС от страна на потребителите, като се вземат предвид въпросите, свързани с околната среда, пропуските в знанията и актуалното състояние на съответните технологии. В него се предлагат идеи за оптимизиране на потреблението на вода в домакинствата и на отпадъчните води въз основа на цялостна визия за ролята на потребителите и техните нужди по отношение на количеството и качеството на водата и се правят конкретни предложения за тази цел.

2.2 Водата е от съществено значение за живота, околната среда и икономиката и като такава представлява общо благо, което трябва да се уважава и опазва. Водните ресурси на Европа обаче са застрашени поради изменението на климата — тъй като в много водни басейни (и по-специално в Средиземноморието¹⁴) има намаляване на валежите като цяло и по-дълги периоди на суша, а в повечето региони се наблюдават по-силни дъждовни бури с катастрофални наводнения. Освен това повишаването на морското равнище означава, че солената вода може да проникне в сладководните слоеве.

2.3 Понастоящем се наблюдава нарастващ дисбаланс между наличието на местни ресурси и търсенето на вода от крайните потребители, което създава значителна заплахата от недостиг на вода в бъдеще. Докато наличието на вода се определя от съществени фактори като валежи, география, климатични тенденции и замърсяване, потреблението и търсенето на вода се определят главно от човешкото поведение. Освен това човешките дейности, включително тези на частните домакинства, се отразяват върху качеството на наличните водни ресурси. Причиненото от човека замърсяване на водната среда намалява наличието на използвани водни ресурси и увеличава разходите и въздействието върху околната среда от пречистването на водата до нивата на качество, необходими за определени

¹⁴ Доклад на Междуправителствения комитет по изменението на климата ([ICross-Chapter Paper 4: Mediterranean Region](#) (Хоризонтален документ 4: Средиземноморският регион). В [Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability](#) (Изменение на климата 2022 г.: въздействие, приспособяване, уязвимости) се посочва, че „Средиземноморският регион е гореща точка за силно взаимосвързани климатични рискове“.

дейности (питейна вода, промишлена употреба, напояване и др.). В проучванията¹⁵ липсата на съвременен мониторинг на качеството на водите във водните обекти в ЕС се определя като една от основните причини за екологичните бедствия, дължащи се на замърсяването на водите.

- 2.4 Според Европейската агенция за околна среда (ЕАОС) водният стрес засяга средно около 20 % от европейската територия всяка година и 30 % от цялото население¹⁶. ЕАОС заявява, че „воден стрес възниква, когато няма достатъчно вода, за да се отговори на нуждите на околната среда и нашето общество и икономика по отношение на количеството или качеството. Водният стрес е общ термин, който обхваща сушата, количествения недостиг, качеството и достъпността на водата“¹⁷.
- 2.5 Водата за питейни цели представлява около 10 % от общото потребление на вода. Селското, горското и рибното стопанство представляват 58 %, а доставките на електроенергия, газ, пара и климатични инсталации — 18 %¹⁸.
- 2.6 От гледна точка на водочерпенето водата за питейни цели представлява около 20 % от общото количество. Водочерпенето за охлаждане при производството на електроенергия¹⁹ (32 %) и водочерпенето за селското стопанство (28 %) имат най-голям принос за общото годишно водочерпене²⁰.
- 2.7 Като се има предвид, че замърсяването на водните ресурси с хранителни вещества (азот и фосфор) и с множество опасни вещества (като например тези с кумулативни канцерогенни или мутагенни свойства) представлява сериозен риск за здравето и околната среда и че необходимото пречистване на водата е скъпо и отнема много време, ЕИСК призовава за бързо прилагане на всеобхватното законодателство на ЕС, което е в сила понастоящем. Той изтъква отново, че промишлената и селскостопанската политика на ЕС трябва да намалят емисиите на замърсители, като същевременно подкрепят растежа и конкурентоспособността. Тъй като водата е общо благо, ЕИСК призовава питейната вода да се предоставя безплатно на всички граждани на ЕС чрез достъпни чешми за вода и източници на обществени места в съответствие с Директива (ЕС) 2020/2184. В случай на концесии за минерална вода следва да се положат усилия за осигуряване на източник с чешма, който да е достъпен за обществеността.

16 Доклад на ЕАОС № 12/2021 относно [„Water resources across Europe – confronting water stress: an updated assessment“](#) ([„Водните ресурси в цяла Европа – изправени пред воден стрес: актуализирана оценка“](#)), 2021 г.

17 Пак там.

18 Европейска сметна палата, Специален доклад № 12/2021: [Принципът „замърсителят плаща“ се прилага по непоследователен начин в политиките и действията на ЕС в областта на околната среда](#) (въз основа на данни на ЕАОС).

19 Въздействието на използването на вода за охладителни инсталации върху наличието на ресурси обаче не е особено ясно. Обикновено водата се взема от повърхностни водоеми или от морето и обикновено цялата тази вода (или почти цялата) се връща във водоемите.

20 ЕАОС, [Water abstraction by source and economic sector](#) ([„Водочерпене по източник и икономически сектор“](#)), 1 юни 2022 г.

- 2.8 Въпреки че настоящото становище е посветено главно на потреблението и наличието на водни ресурси, с него се цели също така да се обърне внимание на проблемите, свързани с качеството, тъй като те оказват влияние върху действителната използваемост на този ресурс. Следователно целта на политиката е да се предотврати по-нататъшното влошаване и да се опази и подобри състоянието на водните екосистеми, да се гарантира постепенното намаляване на замърсяването на подземните води и да се предотврати по-нататъшното им замърсяване.
- 2.9 За да се гарантира достатъчно качество и количество на водата за настоящите и бъдещите поколения, е необходима обща осведоменост за всички проблеми и техните първопричини. Всеки един гражданин/потребител трябва да е наясно със значението на водата и нейната ценност като ограничен ресурс и трябва да се възпитава широка осведоменост по въпросите, свързани с водните ресурси, и да се вземат съответните мерки, като се започне от частната сфера. За тази цел в неотдавнашната Директива (ЕС) 2020/2184 на държавите членки се препоръчват мерки за насърчаване на повишаването на осведомеността относно качеството и потреблението на питейна вода.
- 2.10 Трябва да се вземат предвид множество фактори и аспекти, които засягат пряко и непряко значението и въздействието на потреблението на вода, включително:
- различните цели на директното потребление на вода: например пиене, миене, поливане и др.;
 - мястото, където се извършва директното потребление на вода: напр. у дома, на работното място, в процеса на практикуване на хоби и др.;
 - видовете консумирана вода: напр. подпочвени води, повърхностни води, повторно използвани води и др.;
 - непряко потребление на вода: вода, използвана за производството на стоки и услуги;
 - преки отпадъчни води: количество и качество (хранителни вещества, органичен материал, химикали и др.);
 - непреки отпадъчни води: отпадъчни води, генерирани в процеса на производството на стоки и услуги;
 - географски недостиг на вода и аспекти на качеството, свързани както с прякото, така и с непрякото потребление (вариращи от местно до глобално).

3. Показатели за потреблението на вода

- 3.1 Въпреки че цялостният подход за оптимизиране на потреблението на вода следва да бъде всеобхватен, използваните показатели следва да бъдат възможно най-малко на брой и най-опростени. Добавената стойност от увеличаването на броя на показателите или от използването на сложни агрегирани показатели (като например отпечатъци и индекси) може да не е висока в сравнение с ресурсите, необходими за тяхното наблюдение, анализ и обработка. Поради това е от решаващо значение да се намерят най-подходящите и оказващи влияние показатели, като се вземе предвид целта, за която се събира необходимата информация. Следва да се прави разграничение между показателите, използвани от икономисти/учени/създатели на политики за определяне на проблемите,

разработване на стратегии и измерване на напредъка към постигането на определените цели, и показателите, използвани за целите на комуникацията с потребителите. За целите на политиката е важно да се оценят редица показатели, пряко или непряко свързани с потреблението на вода, които ще позволят да се оцени ефективността на политиката, като се обърне специално внимание на последователността и непрекъснатостта на мониторинга на параметрите. Показателите, използвани от Европейската агенция за околна среда (ЕАОС), са посочени тук.

- 3.2 Разработването на показателите на ЕАОС се ръководи от необходимостта да се определят малък брой показатели от значение за политиката, които са стабилни (но не статични) във времето и които могат да дадат отговори на избрани приоритетни въпроси (екологични, социални, икономически и др.).
- 3.3 Най-подходящият показател за измерване на потреблението на вода от потребителите (частните домакинства) е потреблението на вода в литри на глава от населението на ден (L/таван/ден). Наличните данни показват големи разлики, вариращи от 77 до 220 L/таван/ден²¹.
- 3.4 Мерките за стимулиране на ефективното потребление на вода трябва да разглеждат целия воден цикъл и да обхващат както качествените, така и количествените аспекти. Те следва не само да разглеждат водочерпенето/потреблението на питейна вода, но и да включват ползите от кръговото управление на водата (повторно използване на водата) и да развият разбирането, че водата е включена и в консумираните продукти и услуги. Това ще помогне на частните домакинства да разберат по-добре въздействието на избора си на потребление върху качеството и количеството на водните ресурси в техния регион, държава и в световен мащаб. Това също така ще помогне на гражданите да развият култура на осведоменост относно всички аспекти на индивидуалните си модели на потребление на вода — както битови, така и други — и да бъдат осведомени за това как да направят потреблението си ефективно. Ролята на организациите на гражданското общество е от жизненоважно значение, за да се помогне на потребителите да избират и прилагат стратегии за повишаване на ефективността и ефикасността на своето потребление.
- 3.5 Въпреки че ефективното потребление на вода е необходимост във всички части на Европа, неотложността е по-голяма в районите, засегнати от недостиг на вода или по-чести суши. Ефективността на водоснабдителната система следва да бъде включена в общата стратегия, за да се гарантира цялостен подход. Възможни решения следва да бъдат намерени и в по-ориентирани към бъдещето стратегии на водоснабдителните предприятия, включително оценка на риска за водоснабдителната система и управление на риска, управление на течовете, алтернативни водни източници и др.

²¹ [Eureau, The governance of water services in Europe \(„Управление на водните услуги в Европа“\), 2020 г.](#)

3.6 Въпреки че теорията предлага използването на множество други индикаторни параметри (темата за водата е много подходяща за това); следва да се има предвид, че не само търсенето на допълнителни данни, но и тяхното валидиране и разпространение изискват значителна работа. Тези допълнителни дейности попадат в сферата на компетентност на европейските централни структури, но също така и на държавите членки и техните съответни агенции или оперативни дружества, които търсят и генерират такива данни. Включването на допълнителна цигулка във вече голям оркестър само по себе си невинаги подобрява качеството на музиката. Поради това вместо да се добавят нови показатели, е по-добре да се използват по най-добрия възможен начин съществуващите такива.

Брюксел, 12 юли 2023 г.

Oliver Rörke

Председател на Европейския икономически и социален комитет
